

Александра К. Чавошки¹

Универзитет Унион

Правни факултет

ТЕШКОЋЕ У ПРЕВОЂЕЊУ *ACQUIS*-А СА ЕНГЛЕСКОГ НА СРПСКИ ЈЕЗИК: ПРЕДНОСТИ ПРЕВОДА НА ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ²

Преводњење и редактура правних текстова одувек су представљали изазов за преводиоце и стручне редакторе, посебно када се радило о позитивном праву, које пре свега укључује законе и друге прописе. Међутим, овај проблем нарочито је постао изражен у оквиру преводњења правних прописа ЕУ познатијих као *acquis*. Будући да су све државе кандидаткиње и потенцијални кандидати одлучили да преводе са енглеског језика, одмах је постало јасно да је читање верзија на другим језицима неминовност која је и потврђена у судској пракси Европског суда правде. Приликом преводњења прописа на српски језик показало се да је читање аката на француском језику од велике помоћи у тумачењу и разумевању превода на енглеском језику. Аутор је у овом раду објаснио особеност преводњења у ЕУ, представио тешкоће са којима се сусрећемо у преводњењу *acquis*-а на српски језик и указао на предности консултовања правних аката на француском језику.

Кључне речи: преводњење, *acquis*, правни акт, вишејезичност, службени језици у ЕУ, енглески језик, француски језик, српски језик, предност.

1. Увод

Преводњење правних текстова одувек је представљало изазов за преводиоце, посебно када се радило о позитивном праву које пре свега укључује законе и прописе. Чак се врло често водила расправа о томе да ли преводиоци поседују довољна правничка знања да се ухвате у коштац са овом врстом преводњења. Овакво преводњење посебно се показује као проблем када су у питању различити правни системи, који не познају одговарајуће термине за преводњење правних установа или се ради о правним установама које су непознаница у појединим правним системима. Обично се истиче да правници у овим ситуацијама захтевају дословно

1 alex_cavoski@yahoo.com

2 Аутор је члан Радне групе за верификацију превода примарног законодавства ЕУ. Током свог рада аутор је утврдио тешкоће у преводњењу које су овом приликом представљене.

превођење, које је последица примене начела правне сигурности, док су лингвисти свесни да се ради о немогућем задатку.³

То је посебно случај када се ради о превођењу термина из англо-саксонског правног система на језик земље у којој се примењује континентални правни систем. Ово се код нас тренутно дешава у оквиру превођења и верификације превода *acquis-a* са енглеског језика, где се преводиоци и стручни редактори суочавају са тешкоћама, како због чињенице да је енглески језик недовољно прецизан за превођење и садржи различите правне институте који немају свој пандан у српском језику, тако и због чињенице да је право ЕУ нов правни систем са врло особеним правним установама. Аутор је у овом раду објаснио особеност превођења у ЕУ, представио тешкоће са којима се сусрећемо у превођењу *acquis-a* на српски језик и указао на предности консултовања правних аката на француском језику.

2. Превођење у Евројској унији

2.1 Службеници језици у ЕУ

Питање превођења правних текстова нарочито је постало актуелно оснивањем Европске економске заједнице 1957. године, као и након сваког новог проширења. Као што је то познато, Европска унија почива на начелу вишејезичности, које је једно од основних начела Европске уније. Оно је загарантовано чланом 3, ставом 3 Уговора о ЕУ, којим се утврђује да „Унија поштује своју богату културну и језичку разноврсност и обезбеђује очување и јачање европског културног наслеђа“.⁴ Повеља о основним правима такође јемчи културну, верску и језичку разноликост у Европској унији.⁵

Међутим, на самом почетку оснивања Европске заједнице за угаљ и челик само је Уговор сачињен на француском језику сматран веродостојном верзијом⁶. Ово правило је на захтев других држава чланица убрзо измењено и то већ усвајањем Уговора о Европској економској заједници, који је предвиђао да ће Уговор бити сачињен на холандском, француском, немачком и италијанском језику и да су текстови на сваком од ових језика веродостојни.⁷ Овај члан је међан приликом сваког новог проширења на тај начин што су службени језици свих нових држава чланица

3 Више о томе у *Translation Issues in Language and Law*, Olsen, F., Lorz, A. and Stein, D. (eds) (2009), book review in *IJSL* Vol 17.1 2010 161–166 by Ludmila Stern.

4 Official Journal C 83 of 30.3.2010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:EN:PDF>; посећено 4. маја 2012. године.

5 Član 22, Official Journal of the European Union C 83/389 of 30.3.2010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:EN:PDF>.

6 Члан 100 Уговора о Европској заједници за угаљ и челик, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>, посећено 20. априла 2012. године.

7 Члан 248 Уговора о Европској економској заједници, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>, посећено 20. априла 2012. године

постајали веродостојни језици. Чланом 55 Уговора о Европској унији утврђује се листа веродостојних језика која у овом тренутку укључује 23 службена језика.⁸ Ступањем на снагу Уговора о пријему Републике Хрватске у чланство⁹ 1. јула 2013. године хрватски језик ће постати 24. званични језик Уније и сви акти сачињени на овом језику сматраће се веродостојним. Држави чланица такође се оставља слобода да преведе уговор и на друге језике које та држава чланица одреди, а који су у складу са уставним поретком и који представљају званичне језике на читавој територији или делу територије државе чланице.¹⁰

Важно је поменути и прву икада усвојену уредбу ЕЕЗ којом су утврђени службени и радни језици у Европској економској заједници, која је такође након сваког проширења мењана и допуњивана.¹¹ Уредба је усвојена на основу бившег члана 290 Уговора о ЕЗ којим се налаже Савету да једногласном одлуком утврди правила о језицима у органима Заједнице. Међутим, и поред чињенице да су данас у употреби 23 службена језика, све до 2007. године није постојала једнакост између веродостојних језика предвиђених Уговором о ЕУ и службених језика прописаних овом уредбом. Наиме, радило се о ирском језику који је постао веродостојан језик приступањем Ирске Европској унији, али је статус службеног језика добио тек 2007. године. Међутим, уредбом се предвиђа да у „прелазном периоду од пет година органи Европске уније немају обавезу да припреме све акте на ирском језику и да их на том језику објаве у Службеном гласнику ЕУ“.¹² Одступање од примене уредбе у случају ирског језика настало је као резултат недостатка одговарајућег броја преводилаца који би обезбедили превођење свих аката Уније на овај језик. Слично одступање предвиђено је и за малтешки језик 2004. године у тренутку пријема Малте у чланство, када је предвиђено да обавеза припреме аката на овом језику неће важити за све акте, већ само оне који се усвајају у поступку саодлучивања.¹³

8 Бугарски, чешки, дански, холандски, енглески, естонски, фински, француски, немачки, грчки, мађарски, ирски, италијански, летонски, латвијски, малтешки, пољски, португалски, румунски, словачки, словеначки, шпански и шведски језик.

9 *Official Journal* 112, 24/4/2012 P. 10-20.

10 Члан 55, став 2 Уговора о ЕУ.

11 EEC Council: Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community, *Official Journal* 017, 06/10/1958 P. 0385 - 0386

12 Article 2 of the Council Regulation (EC) No 920/2005 of 13 June 2005 amending Regulation No 1 of 15 April 1958 determining the language to be used by the European Economic Community and Regulation No 1 of 15 April 1958 determining the language to be used by the European Atomic Energy Community and introducing temporary derogation measures from those Regulations, *Official Journal of the European Union L* 156, 18/06/2005 P. 03-04.

13 Више о томе у *Lawmaking in the EU Multilingual Environment*, European Commission Directorate-General for Translation 1/2010.

2. 2. Израда и превођење правних аката у ЕУ

Израда и превођење правних аката у вишејезичној средини представља својеврсан изазов у Европској унији. Цео поступак превођења почиње са избором језика на коме се припрема правни акт, што касније значајно утиче на потоње превођење на остале службене језике. То се превасходно огледа у изналажењу превода одређених термина када не постоји одговарајући еквивалент на језику на који се преводи, очувању целокупне језичке конструкције и форме правног акта, што обухвата исти број реченица, чланова и ставова на истој страни и исти број страна правног акта.

Избор језика на коме се припрема правни акт временом се мењао. Све до деведесетих година сви предлози правних аката су приређивани на француском језику, што је била последица чињенице да је француски био први званични језик Европске заједнице за угаљ и челик. Чак и након пријема Велике Британије у чланство 1973. године француски је остао *lingua franca* Европских заједница. Међутим, статистички подаци из 1987. године показују наглу промену у избору језика на коме се припремају правни акти. Подаци показују да је током деведесетих година 40% од укупног броја аката израђено на француском језику, за разлику од 1987. године када је 70% законодавних аката настало на француском језику.¹⁴

Табела 1: Језици на којима се припремају акти у Европској комисији¹⁵

Језик са кога се преводи	1997	2004	2008
Енглески језик	45 %	62 %	72 %
Француски језик	41 %	26 %	12 %
Немачки језик	5 %	3 %	3 %
Остали језици	9 %	9 %	13 %

Међутим, енглески језик који се користи у изради правних аката у Европској унији врло често се назива „*contaminated English*“, будући да се значајно разликује од енглеског језика који се говори у Великој Британији и Ирској. Одликује га велика непрецизност која се огледа у употреби неодређених термина,¹⁶ што се значајно разликује од правне традиције у англосаксонским правним системима.¹⁷ Ово се превасходно објашњава чињеницом да у изради правних аката на енглеском језику

¹⁴ *Lawmaking in the EU Multilingual Environment*, European Commission Directorate-General for Translation 1/2010, 99.

¹⁵ Преузето из *Lawmaking in the EU Multilingual Environment*, European Commission Directorate-General for Translation 1/2010, 100.

¹⁶ Најкарактеристичнији су следећи изрази: aforesaid, said, abovementioned, preceding, above, below, herein, hereinafter, hereby, whatsoever, whosoever, any, notwithstanding, other than, otherwise.

¹⁷ The British legal tradition (common law) is precision, exactness, making it impossible for someone to read a law in the „wrong way“.

врло често учествују лица којима енглески није матерњи језик. Понекад је непрецизност последица великог броја синонима који постоје у енглеском језику за одређен термин, те преводиоци понекада прибегавају управо оном који најмање одсликава значење које се нормом жели постићи. Тако на пример, глагол *deter* познаје велики број синонима: *caution, check, damp, debar, daunt, discourage, dissuade, frighten, hinder, inhibit from, intimidate, prevent, prohibit, put off, restrain, stop, talk out of*.¹⁸

Поред израде правних аката, њихово превођење на остале службене језике несумњиво представља највећи изазов законодавног поступка. Будући да су сви службени језици подједнако веродостојни, преводилац мора да преведе текст тако да тачно и потпуно пренесе значење норме и да осигура њену прецизност и јасноћу. Како то неки аутори истичу, „превођење правних текстова није пуко превођење са једног на други језик, већ превођење једног правног система у други правни систем“.¹⁹ На овај начин се заправо од преводиоца захтева да поред превођења истовремено тумачи значење правне норме. Превођење је додатно отежано и због чињенице да, и када је службени језик исти у више држава чланица, може да постоји разлика правних система, као што је то случај са Француском, Белгијом и Луксембургом. Слична ситуација важи и када у оквиру исте државе постоји више правних система, а један исти службени језик. Тако, на пример, постоји разлика између малтешког, ирског и енглеског правног система, док и у оквиру Велике Британије постоје значајне разлике између енглеског и шкотског правног система. Будући да је шкотско право настало на основама римског и холандског права, оно је у великој мери слично континенталном праву, што се види из употребе неких правних установа²⁰ и честе употребе латинских израза за означавање одређених правних института, као што су *mens rea, actus reus* и *manu propria*.

Обавеза консултовања превода на другим службеним језицима, поред језика са кога се преводи *acquis*, потврђен је и у судској пракси Европског суда правде. Већ у познатом предмету *Stauder*, који се тичао гаранције људских права у ЕЗ, Европски суд правде указао је да „када је одлука упућена свим државама чланицама неопходност једнообразне примене и сходно томе једнообразног тумачења чини стога немогућним издвојено разматрање једне верзије текста, него захтева да буде протумачена на основу и стварне намере њеног творца и циља који тежи да се оствари, а нарочито у светлости верзије на свим четирима језика“.²¹

Штавише, обавеза читања аката на више језика предвиђена је и за судије у судовима против чијих одлука не постоји правни лек, када разматрају неопходност упућивања захтева за решавање претходног питања

18 Black's Law Dictionary, eight edition, ed. Bryan A. Garner, West Group 1999. Deterrence – the act or process of discouraging certain behaviour, particularly by fear; the prevention of criminal behaviour by fear of punishment.

19 *Lawmaking in the EU Multilingual Environment*, European Commission Directorate-General for Translation 1/2010, 66.

20 Тако се на пример користи термин „*delict*“, а не израз „*tort*“ који је уобичајен у англосаксонском правном систему, када се говори о одговорности за грађанскоправну штету.

21 Case 29/69, *Stauder v. City of Ulm* [1969] ECR 419, [1970] CMLR 112.

Европском суду правде. Тако је у познатом предмету *CILFIT*²², који се бавио овом обавезом за највише судове у државама чланицама, Суд правде утврдио да се „мора имати на уму да је законодавство Заједнице формулисано на неколиким језицима и да су различите језичке верзије подједнако веродостојне. Тумачење прописа комунитарног права стога укључује поређење различитих језичких верзија“. Непоштовање ове обавеза повлачи одговорност државе за штету коју судски орган као државни орган проузрокује физичком или правном лицу које је странка у поступку.

3. Превођење *acquis-a* у Србији

Обавеза превођења *acquis-a* за Србију предвиђена је како Копенхагенским критеријумима тако и Споразумом о стабилизацији и придруживању закљученим са ЕУ и њеним државама чланицама. Иако ови критеријуми непосредно не предвиђају превођење правних прописа ЕУ, ова обавеза је садржана у тзв. трећем критеријуму којим се захтева од државе кандидаткиње или потенцијалног кандидата да буде „способна да презме обавезе које произилазе из чланства, укључујући праћење циљева политичке, економске и монетарне уније“²³, што заправо подразумева уношење и примену правних прописа ЕУ – *acquis communautaire*²⁴. Надаље, ова обавеза посредно произилази из четвртог копенхагенског критеријума којим се захтева „способност државе кандидаткиње да примени правне прописи ЕУ кроз делотворне управне и правосудне структуре“²⁵. Ово је једино могуће ако су правни прописи ЕУ преведени и доступни управним и правосудним органима на српском језику.

Обавеза превођења додатно је разрађена Споразумом о стабилизацији, закљученим са Србијом 2008²⁶, којим се већ у преамбули уговора истиче посвећеност Србије да усклади своје законе и прописе са прописима ЕУ у одређеним областима и да их примењује. Чланом 1 овог Уговора као један од циљева успостављања овог придруживања између Заједнице и њених држава чланица, с једне стране и Републике Србије с друге стране наводи се „придруживање напора Србије да развије привредну и међународну сарадњу, између осталог, и кроз усклађивање својих прописа са прописима Заједнице“.²⁷ Поглавље IV под називом „Усклађи-

22 Case 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health* [1982] ECR 3415, [1983] CMLR 472.

23 Presidency Conclusions Copenhagen European Council, 21-22 June 1993, http://www.europa.europa.eu/enlargement/ec/cop_en.htm, посећено 24. маја 2012. године.

24 Званичан превод израза *acquis communautaire* је правна тековина ЕУ и као такав је предвиђен у *Приручнику за превођење правних аката ЕУ*, Република Србија, Влада, Канцеларија за европске интеграције, треће, измењено и допуњено издање, Београд, 2012. http://www.seio.gov.rs/upload/documents/prevodjenje/prirucnik_z_a_prevodjenje_pravnih_akata_evropske_unije.pdf, посећено 24. маја 2012. године.

25 Presidency Conclusions Madrid European Council, 15-16 December 1995, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-C.EN5.htm, посећено 24. маја 2012. године.

26 „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 83/2008.

27 „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 83/2008.

вање закона, примена и правила о конкуренцији“ делом је посвећено поступку превођења, који је најбољи начин за усклађивање прописа у областима утврђеним овим Споразумом. Према члану 72 Споразума, усклађивање ће у раној фази примене споразума бити усредсређено на прописе којима се уређује унутрашње тржиште, правосуђе и унутрашњи послови, као и на друга подручја везана за трговину. Споразумом су такође утврђени рокови за усклађивање прописа о конкуренцији, државној помоћи, интелектуалној и индустријској својини, јавним набавкама, стандардизацији и заштити потрошача.

Године 2009. Влада Републике Србије покренула је процес превођења прописа ЕУ на српски језик. У Информацији о припреми правних тековина од 16. априла 2009. године Влада је утврдила организациону структуру за превођење, при чему Канцеларија за европске интеграције, односно Сектор за координацију превођења представља координационо тело,²⁸ а Републички секретаријат за законодавство, ресорна министарства и остали органи државне управе обављају правнотехничку и стручну редактуру превода.²⁹ Националним програмом интеграције Републике Србије у ЕУ (НПИ) одређују се приоритети за превођење, који су у складу са обавезама из Споразума о стабилизацији и придруживању.³⁰ Канцеларија усваја такође годишњи Акциони план којим се утврђује листа приоритета, динамика превођења и планирају трошкови за наредну годину. Влада Републике Србије је у марту 2012. године оформила Радну групу за верификацију превода примарних прописа ЕУ која је задужена да решава спорна терминолошка питања и да потврди истоветност превода на српском језику са оригиналом.

3. 1. Тешкоће у превођењу *acquis-a*

Процес превођења у Србији започео је у новембру 2008. године у оквиру пројекта *Translation of the Acquis in Serbia* у оквиру кога је преведено 16.000 страна *acquis-a*. На самом почетку превођено је примарно законодавство што укључује оснивачке уговоре и све касније измене и допуне ових уговора,³¹ да би преостали део превођења обухватио секундарно законодавство које је најпре неопходно за примену Споразума о стабилизацији и придруживању.

28 Сектор за координацију превођења је у циљу постизања уједначеног квалитета превођења припремио *Приручник за превођење правних тековина ЕУ на српски језик* и успоставио терминолошку базу која се редовно ажурира.

29 У Републичком секретаријату за законодавство и ресорним министарствима именовани су координатори како би се обезбедио уједначен приступ у превођењу.

30 Измењени и допуњени Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију, стр. 655, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi/npi_revidiranicir.pdf, посећено 24. маја.

31 Уговор о оснивању Заједнице за угљ и челик, Уговор о оснивању Европске економске заједнице, Уговор о оснивању Европске заједнице за атомску енергију, Уговор о спајању, Уговори о буџетима, Јединствени европски акт; Уговор о Европској унији; Уговор из Амстердама, Уговор из Нице и Уговор из Лисабона.

Канцеларија за европске интеграције одлучила је, као што је то била пракса у другим државама кандидатима или потенцијалним кандидатима, да се преводи са енглеског језика из неколико разлога. Као прво, сви правни акти и судска пракса су увек доступни на овом језику, што понекада није случај са другим службеним језицима, иако би по правилу све требало да буде доступно на сва 23 службена језика. Избор енглеског језика је такође био условљен чињеницом да је било неопходно ангажовати велики број преводилаца, те је најлакше било окупити искусне преводиоце који преводе са енглеског језика. Не мање значајна била је и потреба ангажовања стручних редактора, што је опет било најлакше ако је језик са кога се преводи енглески језик. Коначно, значајан број компјутерских програма и других помагала управо је припремљен на енглеском језику.

Већ на самом почетку процеса превођења постало јасно да превођење са енглеског језика носи са собом одређене тешкоће, које се једино могу превазићи читањем превода на другим језицима, превасходно верзија на француском језику. Ваља истаћи најзначајније проблеме у прилог овој тврдњи, који објашњавају сложеност процеса превођења: разлика између англосаксонског и континенталног правног система; непрецизност у превођењу правних и стручних термина на енглеском језику и особеност правног система ЕУ који познаје термине који су својствени само том правном систему. Већ у Уредби о језицима који се користе у ЕУ³² показује се разлика која постоји између службених језика. Тако се, на пример, та разлика најбоље види у члану 7 којим се уређује употреба језика у поступку пред Европским судом правде:

EN: **The languages to be used** in the proceedings of the Court of Justice shall be laid down in its rules of procedure.

FR: **Le régime linguistique** de la procédure de la Cour de Justice est déterminé dans la règlement de procédure.

3. 1. 1. Разлика између правних система и непрецизности превода на енглеском језику

У току превођења и верификације превода читање превода на француском језику показало се као неминовност процеса, што је последица разлика између правних система и непрецизног одређења појмова у енглеској верзији текста. Тако, на пример, приликом превођења примарног законодавства посебна пажња посвећена је упоредном анализирању превода на француском језику како би се осигурала потпуна тачност превода на српски језик. Један од израза о којем се дуго водила расправа међу стручним редакторима, био је термин „national law“ који се врло често помиње и у примарном и у секундарном законодавству у различи-

32 EEC Council: Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community, *Official Journal* 017, 06/10/1958 P. 0385 - 0386

тим али сродним контекстима, као што су, на пример, „*no judicial remedy under national law*“³³ или „*national transposition of Council decisions*“.³⁴ Један од понуђених превода била су два израза – право државе чланице или национално право, што није уобичајен термин у нашој правној терминологији. Превод на француском језику управо је понудио решење „*унутрашње право*“, које је у складу са поделом на међународно и унутрашње право у српском правном језику, што је последица сличности између француског и српског правног система.

EN: decisions there is no judicial remedy **under national law**

FR: les décisions ne sont pas susceptibles d'un recours juridictionnel **de droit interne**

Уговор из Амстердама на енглеском језику у неколико наврата користи изразе који су својствени англосаксонском правном систему или су доста непрецизни. У члану 33 уговора појављује се израз „*law and order*“, под којим се подразумева контрола криминалитета и сузбијање криминала.³⁵ Будући да наш правни језик не познаје еквивалентан израз, превод на француском језику је појаснио значење које је потом преведено на српски језик као „*очување јавног поретка и реда*“. У овом случају се изнова показало да је превод на француском ближи правној терминологији у српском правном систему, иако француски превод само користи израз „јавни поредак“ без упућивања на одржавање реда. У оваквим ситуацијама се поред разумевања правне установе неминовно поставило и питање која је верзија тачна и коју узети као коначну у превођењу.

EN: Article K.5: This Title shall not affect the exercise of the responsibilities incumbent upon Member States with regard to the maintenance of **law and order** and the safeguarding of internal security.

FR: Article K.5: Le présent titre ne porte pas atteinte à l'exercice des responsabilités qui incombent aux États membres pour le maintien **de l'ordre public** et la sauvegarde de la sécurité intérieure.

Непрецизност превода, као и разлика између веродостојних превода показала се и у члану 109, ставу 2 Уговора из Амстердама, који употребљава израз „*management and labour*“, те се поставило питање да ли се под термином *management* подразумевају послодавци, синдикати или неки државни орган који врши управљање у привредном друштву. Превод уговора на француском језику указао је да се ради и о послодавцима и синдикатима, тако да је прихваћен превод термина са француског језика као примеренији.

33 Article 73p of the Treaty of Amsterdam.

34 Article 14 of the Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty Establishing The European Community (consolidated text), *Official Journal C 321E of 29 December 2006*.

35 The American Heritage Dictionary of Idioms by Christine Ammer, Houghton Mifflin Company, 2012.

EN: Article 109o

2. Member States, having regard to national practices related to the responsibilities of **management and labour**, shall regard promoting employment as a matter of common concern and shall coordinate their action in this respect within the Council, in accordance with the provisions of Article 109q.

FR: Article 109 O

2. Les États membres, compte tenu des pratiques nationales liées aux responsabilités **des partenaires sociaux**, considèrent la promotion de l'emploi comme une question d'intérêt commun et coordonnent leur action à cet égard au sein du Conseil, conformément à l'article 109 Q.

Преводи на француском језику показали су се од великог значаја и онда када норма на енглеском није нејасна, али код стручног редактора постоји трачак сумње у њено значење. Будући да је обавеза сваког преводиоца и стручног редактора да у потпуности пренесу значење нормe, читање верзије на француском језику било је од великог значаја. У свим изменама и допунама оснивачких уговора појављује се одредба која се тиче престанка функције комесара, која укључује његову оставку, разрешење или смрт. Разрешење се на енглеском језику преводи као „*compulsory retirement*“, што је код преводилаца и редактора изазвало сумњу у право значење нормe. Међутим, читањем француског превода који користи термин „*démission d'office*“, постало је јасно да се ради о разрешењу са дужности.

EN: Article 128

In the event of resignation, **compulsory retirement** or death, the President shall be replaced for the remainder of his term of office. The procedure laid down in Article 127(2) shall be applicable for the replacement of the President.

FR : Article 128

En cas de démission volontaire, **de démission d'office** ou de décès, le président est remplacé pour la durée du mandat restant à courir. La procédure prévue à l'article 127, paragraphe 2, est applicable pour son remplacement.

Приликом превођења секундарних прописа, преводиоци и редактори су се такође суочили са потребом читања превода на француском језику, који се показао прецизнијим и сроднијим у односу на одређене правне институте. Тако, на пример, већ у самом наслову и члану 1 Уредбе о сарадњи у области одређених аспеката породичног права³⁶ поставила се дилема око правног термина који на енглеском гласи „*legal separation*“. У Black's Law Dictionary овај термин подразумева „*an arrangement whereby a husband and wife live apart from each other while remaining married, either by mutual consent or by judicial decree*“. Иако се већ делимично назива-

³⁶ Council Regulation (EU) No 1259/2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, Official Journal L 343, 29/12/2010, P. 10–16.

ло значење, стручни редактор је утврдио право значење у француској верзији која користи термин „*séparation de corps*”. Наиме, ради се о установи из канонског права која се у нашем језику управо преводи као „*растшава од стола и постојење*“, иако је њено значење временом измењено и подразумева раздвојен живот који производи исте правне последице као развод. У овим случајевима када не постоји еквивалентна правна установа на српском језику поставља се такође питање одабира одговарајућег термина.

EN: Article 1

1. This Regulation shall apply, in situations involving a conflict of laws, to divorce and **legal separation**.

FR: Article premier

1. Le présent règlement s'applique, dans les situations impliquant un conflit de lois, au divorce et à la **séparation de corps**.

Слична ситуација показала се приликом превођења прописа у области грађанског права, где се потврдила сродност између правних система заснованих на римском праву. Тако, на пример, Уредба о надлежности, признању и извршењу одлука које се односе на брак и одговорност родитеља³⁷ на енглеском језику користи термине „*guardianship and curatorship*”, док се на француском језику користе термини који вуку порекло из римског права и то „*tutelle ou curatelle*” и указују да се ради о старатељству над лицем које је без родитељског старања, пунолетним лицем лишеним пословне способности или старатељством у случају било које друге неспособности.

EN: Article 1

2. The matters referred to in paragraph 1(b) may, in particular, deal with: (b) **guardianship, curatorship** and similar institutions;

FR: Article premier

2. Les matières visées au paragraphe 1, point b, concernent notamment: b) **la tutelle, la curatelle**, et les institutions analogues;

3. 1. 2. Превођење стручних термина

Обавеза читања превода на другим језицима посебно се показала важном код превођења стручних термина у примарним и секундарним прописима и судској пракси. Један од примера управо укључује појам штете по животну средину. Тако се, на пример, познато начело да „*еколошка штета мора да буде исправљена на извору загађења*“ различи-

³⁷ Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, Official Journal L 338, 23/12/2003, P. 01-29.

то изражава у члану 191 Уговора о функционисању ЕУ на енглеском и француском језику, тако да термин на француском више одговара изразу „*impairment*“³⁸ а не „*damage*“³⁹ на енглеском језику.

EN: **environmental damage** should as a priority be rectified at source

FR: le principe de la correction, par priorité à la source, **des atteintes à l'environnement**

Слична непрецизност примећена је и у Директиви о очувању природних станишта,⁴⁰ којом се дефинише штета великих размера по биљни и животињски свет. Уколико се упореди верзија на енглеском језику, која користи термин „*serious damage to crops, livestock...*“, и текст на француском, који садржи термин „*dommages importants*“, поставља се питање домашаја штете. Читање верзија на оба језика важно је како би се одговорило на питање да ли се ради о значајној штети, у смислу непоправљивих последица по животну средину, или штети великих размера у смислу висине имовинске штете.

EN: Article 16

1. Provided that there is no satisfactory alternative and the derogation is not detrimental to the maintenance of the populations of the species concerned at a favourable conservation status in their natural range, Member States may derogate from the provisions of Articles 12, 13, 14 and 15 (a) and (b): (b) to prevent **serious damage**, in particular to crops, livestock, forests, fisheries and water and other types of property;

FR: Article 16

1. À condition qu'il n'existe pas une autre solution satisfaisante et que la dérogation ne nuise pas au maintien, dans un état de conservation favorable, des populations des espèces concernées dans leur aire de répartition naturelle, les États membres peuvent déroger aux dispositions des articles 12, 13, 14 et de l'article 15 points a) et b):

b) pour prévenir des **dommages importants** notamment aux cultures, à l'élevage, aux forêts, aux pêcheries, aux eaux et à d'autres formes de propriété;

Када говоримо о судској пракси, посебну пажњу привукло је тумачење Суда правде о начелу предострожности и превенције у коме се поставља питање да ли начело превенције подразумева у себи и предострожност. Међутим, пресуда на француском језику одражава право тумачење које подразумева постојање два правна начела и то начела предострожности и превенције, што изнова показује предност превода на француском језику.

38 Black's Law Dictionary дефинише impairment као *diminishing the value of a contractual obligation to the point that the contract becomes invalid...*

39 Black's Law Dictionary дефинише damage као *loss or injury to a person or property*

40 Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora, *Official Journal L 206, 22/07/1992 P. 0007 - 0050.*

EN: *Case – 157/96*⁴¹

64 That approach is borne out by Article 130r(1) of the EC Treaty, according to which Community policy on the environment is to pursue the objective inter alia of protecting human health. Article 130r(2) provides that that policy is to aim at a high level of protection and is to be based in particular on the **principles that preventive action** should be taken and that environmental protection requirements must be integrated into the definition and implementation of other Community policies.

FR : 64 Cette approche est corroborée par l'article 130 R, paragraphe 1, du traité CE, selon lequel la protection de la santé des personnes relève des objectifs de la politique de la Communauté dans le domaine de l'environnement. Le paragraphe 2 du même article prévoit que cette politique, visant un niveau de protection élevé, se fonde notamment sur **les principes de précaution et d'action préventive** et que les exigences en matière de protection de l'environnement doivent être intégrées dans la définition et la mise en oeuvre des autres politiques de la Communauté.

3. 1. 3. Термини својствени праву ЕУ

Читање превода и на другим службеним језицима приликом превођења *acquis-a* у Републици Србији од великог је значаја и приликом превођења термина који су или својствени само праву ЕУ или добијају другачије значење у правном систему ЕУ од оног које имају у одређеним правима држава чланица. Иако текст на француском језику има донекле мањи значај у овом погледу него што је то случај код превођења стручних или правних термина, његов значај се пре свега огледа у тумачењу природе *sui generis* правних установа, а не у изналажењу еквивалентног превода одређеног термина. Врло често се у преводима на енглеском језику појављују изрази који немају неко одређено значење ван контекста норме, као што је то случај са врстама правних аката у бившем другом и трећем стубу – „*joint action*“, „*joint position*“ или „*common position*“. У овим ситуацијама истовремено је потребно поседовање стручних знања о овим установама, као и консултовање превода на више службених језика.

Још један од термина који нема исто значење у различитим државама чланицама, а истовремено добија посебно значење у контексту ограничења слободе кретање лица у ЕУ, на енглеском језику је познат као „*restrictions on grounds of public policy*“.⁴² Већ први превод овог термина

41 Case C-157/96, *R. v Minister of Agriculture*, [1998] ECR, 2211, 63–64; Више о томе у *Lawmaking in the EU Multilingual Environment*.

42 Види Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC (Text with EEA relevance), *Official Journal L 158, 30.4.2004, P. 77–123*.

„орѓаничења на основу јавне политики“ указао је на неопходност консултовања текста на француском језику, који користи термин „*limitation pour des raisons d'ordre public*“. Несумњиво да је потоњи термин у складу са правном терминологијом која је заступљена у нашем правном систему и која подразумева „орѓаничења ради очувања јавног поретка“.

4. Закључак

Обавезност читања превода на више службених језика ЕУ потврђена је како у судској пракси Европског суда правде тако и у току превођења *acquis-a* у свим државама чланицама које су примљене у чланство. Начело правне сигурности захтева једнообразну примену и тумачење норми права ЕУ у државама чланицама ЕУ и државама кандидаткињама, што се управо обезбеђује поређењем значења правних норми на више језика. Већ на самом почетку превођења у Србији постало је јасно да превођење са енглеског језика носи са собом одређене тешкоће, које се једино могу превазићи читањем превода на другим језицима, преваходно верзија на француском језику. Најзначајнији проблеми који објашњавају сложеност превођења последица су врло честе непрецизности превода на енглеском језику, разлике између англосаксонског и континенталног правног система, као и особености правног система ЕУ. Управо у односу на ове потешкоће превод на француском језику омогућио је преводиоцима и стручним редакторима да исправно тумаче непрецизне правне норме и одгонетну значење оних правних термина који нису својствени континенталним правним системима. Само се на овај начин може осигурати да превод *acquis-a* на српском језику одражава значење правне норме у оригиналу. Не треба заборавити да погрешна примена права ЕУ која подразумева, између осталог, и погрешно уношење права ЕУ у унутрашње право, повлачи за собом начело одговорности државе за штету коју на овај начин причини физичким и правним лицима.

Литература

Монографије и чланци

The American Heritage Dictionary of Idioms by Christine Ammer, Houghton Mifflin Company, 2012.

The Black's Law Dictionary, eight edition, ed. Bryan A. Garner, West Group 1999.

Chalmers et al., *European Union Law – Text and Materials*, Cambridge University Press, 2007.

Lawmaking in the EU Multilingual Environment, European Commission Directorate-General for Translation 1/2010.

Приручник за превођење правних аката ЕУ, Република Србија, Влада, Канцеларија за европске интеграције, треће, измењено и допуњено издање, Београд, 2012. године.

Translation Issues in Language and Law, Olsen, F., Lorz, A. and Stein, D. (eds) (2009), book review in *IJSL* Vol 17.1 2010 161–166 by Ludmila Stern.

Правни прописи

Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty Establishing The European Community (consolidated text), Official Journal C 321E of 29 December 2006.

Council Regulation (EU) No 1259/2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation, *Official Journal L 343*, 29/12/2010, P. 10–16.

Council: Regulation (EEC) No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community, Official Journal 017, 06/10/1958 P. 0385 – 0386.

Council Regulation (EC) No 920/2005 of 13 June 2005 amending Regulation No 1 of 15 April 1958 determining the language to be used by the European Economic Community and Regulation No 1 of 15 April 1958 determining the language to be used by the European Atomic Energy Community and introducing temporary derogation measures from those Regulations, *Official Journal of the European Union L 156*, 18/06/2005 P. 03-04.

Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, *Official Journal L 338*, 23/12/2003, P. 01-29.

Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC (Text with EEA relevance), *Official Journal L 158*, 30.4.2004, p. 77-123.

Интернет извори

Измењени и допуњени Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi/npi_revidiranidir.pdf, 24.04.2012.

Presidency Conclusions Copenhagen European Council, 21-22 June 1993, http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/cop_en.htm, 24.04.2012.

Presidency Conclusions Madrid European Council, 15-16 December 1995, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-C.EN5.htm, 24.04.2012.

Судска пракса

Case 29/69, *Stauder v. City of Ulm* [1969] ECR 419, [1970] CMLR 112;

Case 283/81, *Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health* [1982] ECR 3415, [1983] CMLR 472;

Case C-157/96, *R. v Minister of Agriculture*, [1998] ECR, 2211, 63–64.

Aleksandra Čavoški

LES DIFFICULTÉS DANS LA TRADUCTION DES ACQUIS DE L'ANGLAIS EN SERBE: LES AVANTAGES DE LA TRADUCTION EN FRANÇAIS

Résumé

La traduction et la rédaction des textes juridiques ont depuis toujours représenté un défi pour les traducteurs et les rédacteurs spécialisés, surtout quand il s'agit du droit positif qui comprend, avant tout, des lois et d'autres actes. Cependant, ce problème est devenu particulièrement visible dans la traduction des actes juridiques de l'UE connus sous le nom des *acquis*. Étant donné que tous les pays candidats et les candidats potentiels ont décidé de traduire de l'anglais, il est immédiatement devenu clair que la lecture des versions dans d'autres langues est inévitable, ce qui est confirmé par la jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne. Lors de la traduction en serbe, il s'est montré que la lecture des documents en français aide beaucoup l'interprétation et la compréhension de la traduction anglaise. Dans le présent article, l'auteur a expliqué la spécificité de la traduction dans l'UE, présenté les difficultés dans la traduction des *acquis* en serbe et montré les avantages de la consultation des actes juridiques en français.

Mots-clés: traduction, acquis, acte juridique, multilinguisme, langues officielles de l'UE, l'anglais, le français, le serbe, avantage.

Aleksandra Čavoški

SCHWIERIGKEITEN BEIM ÜBERSETZEN VON ACQUIS AUS DEM ENGLISCHEN INS SERBISCHE: VORTEILE DER ÜBERSETZUNG AUF FRANZÖSISCH

Zusammenfassung

Das Übersetzen und die Redaktion der juristischen Texte waren von je eine Herausforderung für Übersetzer und Fachredakteure, insbesondere wenn es sich um das positive Recht handelte, das vor allem Gesetze und andere Vorschriften einschließt. Aber, dieses Problem ist zum Vorschein gekommen insbesondere im Rahmen des Übersetzens der vor allem als *acquis* bekannten Rechtsvorschriften der EU. Da alle Mitgliedstaaten und potentielle Mitglieder sich entschieden haben, aus dem Englischen zu übersetzen, ist es sofort klar geworden, dass das Lesen der Versionen in anderen Sprachen eine Unumgänglichkeit ist, die auch in der Gerichtspraxis des europäischen Gerichtshofs bestätigt wurde. Beim Übersetzen der Vorschriften ins Serbische hat sich gezeigt, dass das Lesen der Akte auf Französisch von großer Hilfe ist beim Auslegen und Verstehen der Übersetzungen auf Englisch. Der Autor hat in dieser Arbeit die Besonderheit des Übersetzens in EU erklärt, die Schwierigkeiten dargestellt, denen man beim Übersetzen von *acquis* ins Serbische begegnet, und auf die Vorteile der Berücksichtigung der Rechtsakte auf Französisch hingewiesen.

Schlüsselwörter: Übersetzen, *acquis*, Rechtsakt, Mehrsprachigkeit, offizielle Sprachen in der EU, Englisch, Französisch, Serbisch, Vorteil.

Примљено: 01.06.2012.

Прихваћен за штампу новембра 2012.